

ИЗТОЧНОБАЛКАНСКАТА СВИНЯ – ЗАСТРАШЕНА ОТ ИЗЧЕЗВАНЕ МЕСТНА ПОРОДА

НАДЕЖДА ПАЛОВА*, ЕЛЕНА ГИНЕВА**

*Регионален център за научно-приложно обслужване – Средец

**Земеделски институт-Шумен

EASTBALKAN SWINE – THREATENED WITH EXTINCTION A NATIVE BREED

NADEZHDA PALOVA*, ELENA GINEVA

*Regional Center for Scientific and Applied Service - Sredez

**Agricultural institute - Shumen

ABSTRACT

The present study considers questions about preservation of threatened with extinction East Balkan swine breed. The description of the above pig breed features was done. The opportunities and necessity to this breed preservation were showed. All these aspects were viewed according to Bulgarian and European community legislation associated with requirements to biovariety and preservation of threatened with extinction animals.

УВОД

Интензификацията на животновъдството в световен мащаб доведе до тотално изместване на местните породи животни от нови високо продуктивни породи, с висока рентабилност при отглеждането им. Тези процеси в областта на свиневъдството за сегнаха и нашата страна. През периода 1973-1975 беше направен внос на около 7000 свине Голяма Бяла и Ландрас от Англия за целите на хибридизацията. През последните години се наблюдава внос на високопродуктивни родителски форми от световно известните свиневъдни фирми като Dan Bred Дания, PIC Англия, Topigs Холандия и др. Потенциалните параметри, които притежават тези животни са над 24 реализирани прасета от свиня-майка за година, с повече от 60 % постно месо в трупа [20].

Наред с това сме свидетели на настъпилите съществени промени в здравния статус на свинете. В конвенционалните свинеферми съществуват всички класически заболявания. Появиха се и нови болести с потенциално унищожителни финасови последиствия като репродуктивния респираторен синдром /PRRS/, синдрома на отслабване функциите на много системи след отбиването /PMWS/, синдрома на кожната невропатия /PDNS/, пролиферативни ентеропатии по прасетата, известни като илиет-комплекс, коронавирусния енцефалити и др.

Поради грешна държавна политика в интензификацията на подотрасъла от генфонда на страната напълно изчезнаха пъстрата дерманска свиня и мангалицата, а ареала на източнобалканската свиня бе ограничен твърде много.

За съжаление този процес е характерен и за останалите видове селскостопански животни. По данни на МОСВ, в резултат на човешката дейност, през последните няколко десетилетия, всичките 37 типични местни породи домашни животни у нас са в опасност. Безвъзвратно са изчезнали 6 от тях, 16 са застрашени, 3 са потенциално застрашени, а 2 са на път да изчезнат. Загубата на популации от местните породи е в разрез с принципите за устойчиво развитие на животновъдството и с правилното управление на генетичните ресурси [14].

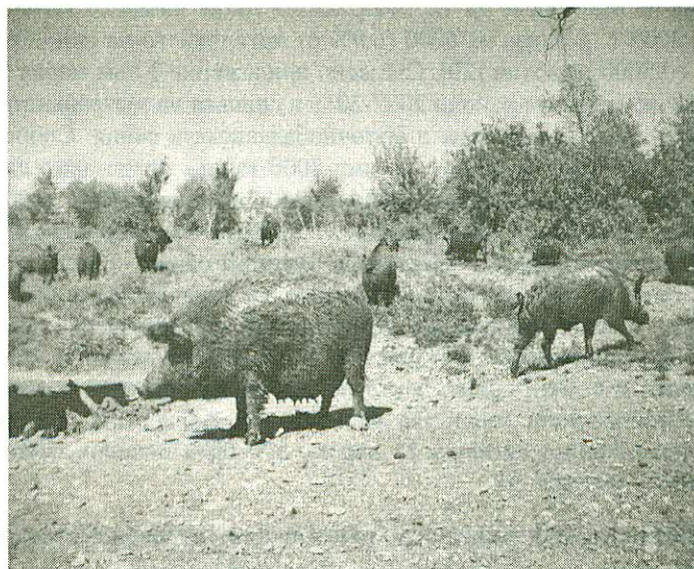
Аналогична тенденция се наблюдава и в останалите страни в света. По данни на Асоциацията за развъждане на местни-автохтонни породи в България [1], понастоящем около 30 % от породите в света и 43 % в Европа са застрашени от изчезване. На границата на съществуването си са около 1350 породи, като всяка седмица средно по две от тях изчезват.

За съжаление през последните години са налице нови затруднения при отглеждането на Източнобалканската свиня в страната. Предпоставка за стесняването на нейния ареал понастоящем е ограничения достъп до горски пасища поради контакта ѝ с дивите свине, връщането на горите и пасищата на реалните им собственици, а след влизането ни в ЕС, забраната за ваксиниране на животните против класическата чума.

Състояние и стопански качества на източнобалканската свиня

Източнобалканската свиня е разпространена в района на Източна Стара планина и северните склонове на Странджа още преди 2500 години. Петров [13] съобщава, че породата е прототип на Средиземноморската торфена свиня и произхожда от дивата *Sus skrofa skrofa*. Източнобалканската свиня се оформя главно под влиянието на естествения отбор и при много слаба намеса на човека. Изключително приспособима е към местните физико-географски условия и е устойчива на болести. Репродукцията ѝ е сигурна, а оцеляемостта на приплодите – висока [4].

Хлеббаров [24] я описва подобна на дивата свиня с не много голяма глава, продълговата муцуна и слабо пречупена лобно-носова линия. На ръст е средно голяма с не много дълго, сбито тяло, с добре развита предница, къса шия и свлечена крупа, шаранов гръб, къси и здрави крака. Цялото тяло, с изключение на корема е покрито с гладки косми, които на гърба са дълги и изправени и образуват непрекъснат, четинест гребен от главата до кръстеца. Преобладаващият цвят на Източнобалканската свиня е черния. Ражда от 4 до 7 прасета в прасило, в редки случаи до 10. При нормална паша с подхранване прасетата за угодяване достигат живо тегло 85 kg за около 270-300 дни [12]. Типът на породата е мастен. Кланичните ѝ качества се характеризират предимно с твърда, зърнеста структура на сланината и сухо месо с високо съдържание на интрамускуларни мазнини, с добри технологични качества за получаване на деликатеси (странджанско дядо, странджански осолен бут, странджанско филе, странджанска луканка и други).

Фиг. 1. Свиня майка и разплодник от Източнобалканска свиня

Фиг. 2. Източнобалкански свине от стадото на РЦНПО - Средец

Източнобалканската свиня се развъжда стадно. Отглежда се природосъобразно, като целогодишно използва пашата. За отглеждане на едно угоено прасе са необходими около 10 дагорска площ и 250 kg фураж [15].

По данни на МЗГ броят на чистопородните свине майки от Източнобалканската порода през 2005 г. възлиза на 6000 (6.9% от поголовието на свинете в страната), а общия брой е 55000 животни [20]. Съгласно приложение 3 към мярка 214 на Програма за развитие на селските райони 2007-2013 в списъка на застрашените от изчезване местни редки породи е посочена и Източнобалканската свиня. Според оценката на чистопородните животни за 2006 г. тя има 8000 такива представители от които 500 племенни женски. Статистическите данни за 2006 година (АРСИС, 2007) сочат, че на територията на страната са регистрирани 27 стада, от които в Шуменска област – 9 стада, във Варненска област – 13 стада, в Бургаска област – 3 стада и в Сливенска област – 2 стада в община Котел. Прегледа на стадата през 2007 г. показва, че популацията от чистопородни свине, регистрирани от фермерите е представена от 69 нереза, 1230 бр. свине-майки. Установени са и 2551 кръстоски с породите Дюрок, Хемпшир, както и с диви свине, които не можем да приемем за представители на породата. Генеалогичната структура на породата, формираща активната развъдна единица на популацията включва 25 нереза, 370 броя основни свине-майки и 290 ремонтни женски прасета [9].

Необходимост и виждания за съхранение на източнобалканската свиня

Необходимостта от съхраняване на Източнобалканската свиня се изразява в нейната стойност като автентичен продукт, чието значение в археологията и историята на одомашняването има голямо значение. Оригиналният характер и нейната неповторимост ни карат да не допуснем унищожаването на този уникат, сътворен от природата и човека в продължение на хилядолетия [17,18].

Породата притежава ценни стопански качества и отлична адаптивност, поради което според Димов и Великов [1985] може да се окаже изключително ценна при неочаквани промени на околната среда и на пазара.

Източнобалканската свиня е пригодна за най-икономично използване на природните ресурси (земята, водата) и опазване на околната среда [7], включително и за биологично производство на месо. По-пълното използване на природните ресурси в нейния ареал ще доведе до укрепване на селските райони, чрез ангажирането на повече хора при нейното отглеждане и производство на продукти с по-висока придана стойност. Особено актуално предизвикателство пред страната ни в условията на Европейския съюз е налагането на европейските стандарти в производството на екологична продукция, отговаряща на нуждите и желанията на консуматорите [3].

Районите в които се отглежда Източнобалканската свиня могат да се превърнат в притегателни туристически дестинации, вкл. и за туристически лов по примера на Иберийската свиня в Испания.

Вижданията ни за съхранение на тази уникална порода в най-резюмиран вид се свеждат до:

- Своевременно изпълнение на Програмата на АРСИС за развъждане и съхранение на Източнобалканската свиня [18], утвърдена в МЗГ с решение № 22/22.06.2006г., която има и за цел подпомагане на държававната политика по устойчивото развитие и ефективно използване на генетичните ресурси в страната.
- Провеждане на научни изследвания с цел повишаване ефективността от отглеждането на породата в нейния ариал и производството на стандартни животни с гарантирано качество на продукцията;
- Включване на фермерите в Общата селскостопанска политика за развитие на селските райони и кредитиране на младите фермери чрез проектите за малкия и среден бизнес;
- Компенсирание на загубите при отглеждане на Източнобалканската свиня в сравнение с конвенционалното отглеждане на свинете и включване на породата в схемите на ветеринарно обслужване по подобие на дивата форма;

Нормативна уредба

Като член на Европейския съюз България хармонизира своето законодателство отразявайки европейските изисквания в нормативната си уредба. Директива 92/43/ЕЕС за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана за кратко Директива за хабитатите) е отразена в Българското законодателство чрез Закона за биологичното разнообразие. Този закон цели опазването на представителни за Република България и за Европа типове природни местообитания на застрашени, редки и ендемични растителни и животински видове, съхраняването на генетичните ресурси и разнообразието им. В тази връзка животните трябва да принадлежат към добре адаптирани местни породи, тъй като са изложени на екстремни влияния в условията на свободно отглеждане, отразени в Регламент на ЕС N 1804/1999 [24].

В Националния план за развитие на селските райони цел втора отразява Стратегията за развитие на селските райони в България за периода 2007–2013 г. Тя включва опазване на природните ресурси и подобряване на околната среда (Национална агроекологична програма) и поети международни ангажименти като Протокола от Киото и Конвенцията за опазване на биоразнообразието. Основните дейности в Националната агро-екологична програма са свързани с опазване на земеделските земи с висока природна стойност и съхраняване и възстановяване на биоразнообразието в тях, поддържане на традиционните характеристики на ландшафта и ниско интензивни практики на отглеждане на местни породи животни. Биологичното производство е залегнало като приоритет в програмата на правителството на Република България.

На този етап в областта на свиневъдството Източнобалканската свиня е най-подходяща за получаване на екологично чисто месо по изискванията на Наредба № 35 за биологично производство на продукти от животински произход. Националният стратегически план допринася за изпълнението на Целите на Седма рамкова програма за опазване на околната среда, на Европейския план за действие за опазване на биоразнообразието и Европейския план за действие за опазване на видовете.

Съгласно новото райониране [Наредба № 6/20.03.2007г., ДВ. бр.29/2007] на Източнoбалканската свиня е определен развъден район главно в планинските и горските райони на Шуменска, Варненска и Бургаска области. В нея са регламентирани и условията и реда за разпространението на свинете от породата.

Постоянното усъвършенстване на нормативните документи, целящи опазването и съхранението на ценни видове животни ще даде шанс на застрашената от изчезване Източнoбалканската свиня да оцелее чрез включването ѝ в устойчиви агросистеми за ефективно използване на природните ресурси и опазването на околната среда.

ЛИТЕРАТУРА

1. Асоциация за развъждане на местни-автохтонни породи в България, 2004, Развъдни програми, 9-10, Сборник.
2. Бенков, Б., 1975, Животновъдни науки, 2.
3. Гайдарска, В., Пл. Йовчевска. 2003. Изисквания и развитие на биологичното земеделие. Земеделие, 11-12, 24-25.
4. Данчев Й., 1984, Аборигенната примитивна порода Източнoбалканска свиня в Странджа, Странджанско-Сакарски сборник, Малко Търново.
5. Димов, Я., В. Великов, 1984, Опит за опазване на генетичните ресурси в България на примера Източнoбалканската свиня, Генетика и селекция, 4, 306-310.
6. Димов, Я., А. Стойков, 1983, Програма за развитие на свиневъдството в района на Странджа- Сакар за периода 1985- 1990, Шумен.
7. Драгоев, П., М. Мачев, А. Стойков, В. Кацаров, Ж. Накев. 1998. Свиневъдството през периода на пазарната икономика и приобщаването към Европейския съюз. Научни трудове от конференция. Всичко за свиневъдството, 23-24 септември, 7-22.
8. Закон за биологичното разнообразие, 2002, ДВ бр.77.
9. Марчев, Й., 2007. Доклад за откриване процедура за издаване на сертификат на породата Източнoбалканска свиня, Държавна комисия по породи животни, юни, 2007.
10. Наредба № 35 от 30.08.2001 г. за биологичното производство на животни, животински продукти и храни от животински произход и неговото означаване върху тях, ДВ бр.80, 2001.
11. Наредба № 6 от 20.03.2007 г. за условията и реда за пасишно отглеждане на свине от Източнoбалканската порода и нейните кръстоски, ДВ бр.29, 13-16.
12. Палова, Н., 2007, Дисертация.
13. Петров, А., 1970, Изследвания върху произхода на българските аборигенни домашни свине, Животновъдни науки, 1, 101-108.
14. Програма за развитие на селските райони 2007 – 2013г.
15. ***Програма за развитие и стимулиране на животновъдството в Странджанско-Сакарския край и Източна Стара планина, 1995, КОСЗ, Средец.
16. Сланев, Ст., М. Бенков, П. Петров. 2001. Състояние и развитие на свиневъдната наука при съвременните икономически условия. Животновъдни науки, 1, 34-40.

17. Стоева, „Вл. Лингорски, Я. Кожухаров, 2005. Естествените ливади и пасища в Странджа-основа за биологично производство на фуражи. БНК, т. II, 574-577.
18. Стойков, А., Й. Марчев, С. Иванова, К. Кулев, 2006, Развъдна програма за съхранение и използване на Източнобалканската свиня, Шумен.
19. Стойков, А., 1992, Ясни и конкретни цели, Животновъдство, 1, 27-17
20. Стойков А., и кол., 2006, Програма за развитието на свиневъдството през периода 2007-2009г., МЗГ София.
21. Сяров, Й., А. Андреев, 1989, Свиневъдство, 68-69.
22. Хаджиева, В., 2003, Икономически, социални, екологични и институционални въпроси на устойчивото развитие на земеделието, София, 57.
23. Хинковски, Ц., А. Стойков, 2001, Насоки на изследователската работа по животновъдство у нас в преприсъединителния период, Животновъдни науки, 5, 63-65.
24. Хлебаров, Г., Източнобалканската свиня, София, 1922.
25. СЕС (Commission of the European Communities), 1999

